

Za světlem

Vznik každého komunistického režimu je doprovázen vznikem řady odbojových organizací, které usilují o jeho svržení. Dosud se to nepodařilo nikde. Důvody jsou dva. Předně: komunistická strana buduje svou mocenskou sféru před převratem a komunistický převrat je vlastně začlenění celého státního aparátu mezi ostatní mocenské prostředky, které už má strana v rukou. Bylo-li nemožné zabránit komunistické straně v uskutečnění převratu, dokud úplnou státní moc v rukou neměla, je nerealistické očekávat, že se podaří převrat proti ní, když státní moc v rukou má. Za druhé: Komunistický režim je záměrně budován tak, aby zneškodnil odbojovou činnost, s použitím všech zkušeností, které komunistické strany nasbíraly a sbírají ze své vlastní odbojové činnosti. Komunistický režim nemůže zabránit tomu, aby nevznikala nespokojenost; naopak, je neodlučitelné v jeho povaze, že vyvolává odpor. Dovede však zabránit tomu, aby se tento odpor vykrytalizoval a zorganizoval. Tím jej odsuzuje k bezmocnosti a své odpůrce k beznaději a demoralizaci.

Z toho nevyplývá, že odpor vůči komunistickému režimu je beznadějný. Za určité konstelace vnitřní a mezinárodní politiky komunismus není porazitelný; ale jeho moc vnitřní i mezinárodní zákonitě prochází údobími krizí, během kterých může být odstraněn. Naděje, že se komunismus sám vnitřně rozloží a zdemokratizuje, jsou neopodstatněné. Jeho kritikové a odpůrci musí naň vykonávat tlak, a počítat s tím, že jako všechny společenské soustavy, odsouzené k zániku, komunismus se uchýlí k násilí, které bude třeba zlomit.

V nových společenských podmínkách staré, tradiční formy odboje, jak je známe z minulosti, jsou neúčinným prostředkem odporu, neúčinným prostředkem společenské změny. Musí být proto opuštěny a nahrazeny novými cestami, novými metodami. Komunismus izoluje obyvatelstvo pod svou vládou od ostatního světa, aby nemohlo najít tyto nové cesty, proti kterým by byl bezbranný nebo aspoň zranitelný. Současně touto izolací brání těm svým odpůrcům, kteří se dostali z dosahu jeho moci, aby získali potřebné informace o situaci doma, takže i jim ztěžuje odpověď na tuto základní otázku jejich existence. Jedině spoluprací exilu a domova lze najít řešení a záchranu.

Tyto kapitoly, jejichž rozsah i obsah jsou omezeny technickými možnostmi přepravy, jsou pokusem o shrnutí poznatků, nabytých prakticky i teoreticky z odboje proti totalitnímu státu nacistickému i komunistickému. Nechtějí být návodem k tomu, co dělat; zejména ne na-

bádáním k "odbojování"; jsou jen předložením poznatku a závěrů těm, kdo pod totalitním režimem je nemohou získat a vytvořit. Chtějí být skromnou službou těm, kdo hledají světlo v uměle vytvořeném temnu, jakého svět dosud nepoznal. Na nich bude rozhodnout, co je použitelné a co nikoliv, co přijmout a co zavrhnout.

Nepropadat pesimismu

V současné době, kdy mír je ohrožován nepředstavitelnými silami, šíří se vlna pesimismu po světě zejména v malých státech a mezi mládeží. I u nás je tomu tak. Dlouho jsme si osvojovali pocit, že malý národ mnoho nezmůže, a tváří v tvář mašinerii strany a státu má občan pocit bezmocnosti a beznaděje. Zdá se, že svět je ovládnán konfliktem mezi dvěma obry — Spojenými státy a Sovětským svazem, a že to nejlepší, co lze dělat, je užít života, jak se dá a pokud se dá, a nejlépe doufat, že se lze přikrčit a přečkat nějak bouři, kterou "ti velcí" mohou kdykoliv rozpoutat.

A přece to není pravda. Obrovské síly, které stojí proti sobě ve světovém zápase komunismu a demokracie, jsou výslednicí velkého počtu menších sil, které se skládají nebo ruší, působí souběžně nebo protichůdně, a ve svém souhrnu rozhodují o přesunech, ziscích a ztrátách ve studené válce. V Laosu rozhodnutí mladého kapitána, za kterým nakonec nešlo víc než tři sta parašutistů, obnovilo občanskou válku a porušilo politickou rovnováhu v celé jihozápadní Asii. V Kongu rozhodnutí plukovníka Mobutu a tisícovky domorodých vojáků změnilo osud celé africké pevniny. Rozhodnutí jednotlivců v malých zemích mohou tak mít za určité konstelace sil důsledky dalekosáhlé a otřásající.

V našich vlastních dějinách rozhodnutí Mistra Jana Husa dát přednost svědomí před autoritou a neodvolat to, čemu neučil, vtisklo nesmazatelnou pečeť vývoji českého národa a ovlivnilo hluboce historii střední Evropy. V moderní době odchod profesora Masaryka za hranice v I. světové válce s programem likvidovat Rakousko-Uhersko nakonec vyústil ve změnu válečných cílů Dohody, se všemi důsledky pro poválečné uspořádání světa.

Toto jsou ovšem situace výjimečné. Ale všude ve světě, na obou stranách Železné opony, jsou činný síly, které splývají v jedno s velkým proudem, který usiluje o stále zlepšování lidské společnosti, nebo s proudem, který plánuje její ovládnutí. Prameny těchto sil se slévají v potůčky z obcí, měst, škol, organizací; a tam, u jejich zdroje, na ně může každý působit. Je k tomu třeba trojího: rozhodnout se, na které straně chceme stát; promyslit,

jakým způsobem chceme svou věc podporovat, a spojít své síly s jinými, kteří pracují za stejným cílem.

Síla komunistického bloku je obrovská. Ale její rozbor ukáže, že jejím jádrem není nic víc než sklad sil jednotlivých států tohoto bloku, jejichž sladování a usměrňování znamená ztrátu na celkovém tlaku, který je možno vyvíjet na ostatní svět. A sílu každého tohoto státu je zase možno rozložit na složky, at' místně, at' podle jejich povahy, a ty pak už lze vysledovat přímo až k rozhodnutí a činnosti každého jednotlivce.

Myslit je stejně neodlučitelnou částí života člověka jako jíst nebo dýchat. Myslit znamená ale také dojít k závěrům odlišným od závěrů jiných lidí, at' jakkoliv mocných, a snažit se podle vlastního myšlení jednat zejména, když jednání těch, kdo jsou u moci, je zřejmě chybné a ve svých důsledcích neblahé a nebezpečné. V tomto smyslu existuje i v tom nejužším totalitním státě hnutí za svobodu. Vykristalizovat v organizaci může jen za okolností zcela výjimečných, nechce-li být zničeno. Tradiční forma odbojové organizace je mu v zájmu sebezáchovy uzavřena. Ale už jeho pouhá existence je společenskou silou, která posiluje tábor svobody a oslabuje tábor jejich nepřátel.

Svoboda – zdání nebo skutečnost

At' je svoboda v teorii jakkoliv definována nebo at' je dokonce reálnost svobody filozofií popřena, v praxi, v lidském životě je zřejmé, co svoboda je: svoboda je možnost volby bez vnějšího nátlaku a bez umělého omezování informací.

Svoboda — to znamená zvolit si za předsedu závodní rady nebo JZD člověka, kterému věřím a o němž vím, že bude svou funkci vykonávat nestranně a správně. Svoboda — to znamená pro umělce vybrat si tu formu a ten námět, který nejlépe odpovídá jeho tvůrčí potřebě. Svoboda — to znamená nakládat se svým volným časem, jak mě to nejvíc těší a osvěží. Svoboda — to znamená také dosáhnout toho, že se budou stavět byty a vyrábět automobily a že se přestanou vyrábět zbraně a vyvážet stroje na Kubu a do jiných zemí, které jimi mrhají a nakládají nehospodárně. Svoboda má tisíce konkrétních tváří — tolik tváří, kolik je životních situací, v nichž může člověk vzít svůj osud v malém i velkém do vlastních rukou podle svého vlastního uvážení a ne podle diktátu velké chůvy, která nakonec po desítkách let musí přiznat, že se mýlila.

Umělou filozoficko-historickou konstrukcí o "vedoucí úloze strany" komunistická strana člověku tuto svobodu upírá a soustřeďuje ji do rukou ne svého členstva, ale úzkého kruhu svého vedení, do své manažerské centrály.

Termín "manažerská skupina" v této souvislosti označuje skupinu lidí, která držetím klíčových pozic ve společnosti se domohla takové faktické moci, že ve skutečnosti je nekontrolovatelná a nesaditelná, i když formálně je podrobena dozoru a odvolání se strany lidových orgánů. Je imunní proti veřejnému mínění, protože má v rukou veřejné sdělovací prostředky a jimi veřejné mínění vytváří; je nedotknutelná policií, protože jí platí; nepod-

léhá zákonům, protože rozhoduje o tom, kdo bude a nebude zákonodárcem; vládne neomezeně cizím jménem, protože dosazuje a odvolává kontrolory. Je-li v určitém společenském útvaru jen jedna manažerská skupina, je označována za "manažerskou centrálu".

Ani výběr členů ani způsob rozhodování komunistické manažerské centrály neopravňují její nárok na to, aby rozhodovala za celou společnost a o celé společnosti. Mezi její členy dostávají se jen ti, kdo prošli úspěšně džunglí zákulisní vysoké politiky v komunistické straně, a jakákoliv ušlechtilá vlastnost v tomto boji člověka osudově diskvalifikuje: pravdomluvnost a opravdovost, nezištnost a věrnost, kritičnost a originalnost myšlení, soucit a lidskost — kterákoliv z těchto vlastností znamená porážku ve vnitrostranických bojích, v nichž a z nichž rostou komunističtí vůdci.

Gottwald a jeho lidé se zmocnili vlády v KSČ likvidační protistalinské skupiny Bolen-Jilek; někteří její příslušníci byli ubiti ve vězeních ještě po únoru 1948. Novotný a jeho kruh se dostali k vládě v KSČ a v Československu justičními vraždami a protizákonnými rozsudky nad Slánským a jeho stoupenci a nad řadou dalších komunistů, kteří se při této čistce "svezli".

Způsob, jímž tito lidé "řeší problémy", je jen důsledkem způsobu, jímž se na svá místa dostali: ne studium, diskuse a hlasování, ale mocenský zákulisní zápas, ve kterém důkaz pravdy je nahrazen likvidační protivníka, rozhoduje o politice strany.

Aby znemožnil svobodu, tento systém vytvořil soustavu mocenských monopolů, které činí právě to, co definuje nesvobodu: upírají lidem informace a vykonávají na ně nátlak. Tato soustava je složena z monopolu informací, monopolu intelektuálního vůdcovství, monopolu organizačního, monopolu výrobních prostředků a monopolu zbraní. Monopol informací zaručuje, aby společnost dostala jen ty informace, na jejichž základě může jednat dělat jenom ty závěry, které jsou v souladu s rozhodnutími komunistické manažerské centrály. Monopol intelektuálního vůdcovství má za úkol zajistit, aby výklad známých faktů byl vždy v souhlasu se záměry téže centrály. Monopol organizační zaručuje, že ti, kdo nesouhlasí s názory stranické centrály, se nebudou moci spojit, aby svůj názor prosazovali. Monopol výrobních prostředků zabezpečuje, že všichni obyvatelé státu budou pracovat podle rozhodnutí stranické centrály a že tato centrála bude mít prostředky k provádění své politiky, odměňování stoupenců a diskriminaci vůči váhavcům a odpůrcům. Monopol zbraní pak chrání všechny ostatní monopoly.

Bojovat proti tomuto potlačování aparátu za svobodu vlastní je právem a za svobodu druhých je povinností každého člověka. Bojovat tento boj neznamená být automaticky proti tomu, co nařizuje komunistická centrála, nýbrž být pro něco lepšího a vznešenějšího. Je-li nutnost poslouchat komunistické příkazy nesvobodou, je slepé odmítání, jen protože něco přichází od komunistů, rovněž nesvobodou, i když obrácenou naruby; protože v prvním i druhém případě zůstává rozhodování i iniciativa v rukou vládců, nikoliv ovládaných. Bojovat boj o svobodu

znamená sledovat svůj vlastní plán, ve kterém odpor je jen jednou — a ne tou nejdůležitější — složkou jednání.

Boj za svobodu je tak rozsáhlý, jako jsou rozsáhlá opatření manažerské společnosti na její potlačení. Vyžaduje bránit se proti monopolu informací, t. j. opatřovat si — o minulosti i přítomnosti — informace neodvislé od komunistických pramenů a zpřístupňovat je. Vyžaduje odporovat monopolu intelektuálního vůdcovství — t. j. vědomé úsilí samostatně myslet a se rozhodovat, neovlivněn negativně ani pozitivně totalitní propagandou, a výsledky tohoto myšlení dávat k dispozici i jiným, kdo usilují o totéž, a podle nich jednat. Vyžaduje zneškodňovat monopol výrobních prostředků ovlivňováním hospodářství tak, aby bylo používáno k obecnému prospěchu a nikoliv potlačování svobody. Vyžaduje paralyzovat monopol organizační zvyšováním autonomie složek povolených organizací i tvořením zcela neodvislých skupin sobě a svým ideálům věrných přátel. Vyžaduje konečně prolomení monopolu zbraní. Ve Spojených státech má každý občan ústavou zaručeno právo vlastnit zbraň jakožto poslední záruku proti zneužití státní moci k zničení jeho svobod. Je nemyslitelné, že něco podobného by bylo možno uskutečnit v komunistickém státě. Jsou však jiné cesty a možnosti. V době před I. světovou válkou v obdobné situaci vytvořil český národ organizaci Sokola s tím výslovným úmyslem vychovat skupinu tělesně zdatných a obratných mužů a žen, naplněných duchem svobody, kteří by byli připraveni k tomu, chopit se zbraně, až se k tomu naskytne příležitost, a uměli ji ovládat. Vzhledem k jednoduchosti tehdejších zbraní stačila sokolská výchova k tomu, aby své členy branně připravila; dnes je třeba k těmto cílům výchovu k tělesné zdatnosti spojit s využitím příležitostí, jež komunistický stát dává k výcviku v moderních zbraních. A velmi často tento výcvik je spojen s přístupem k těmto zbraním nebo aspoň k získání vědomosti o jejich uložení.

Být bojovníkem za svobodu bylo vždy úkolem obtížným, nebezpečným a nevděčným. Je to tak mnohonásobně v manažerské společnosti, jejíž je komunistická společnost vyhraněným představitelem. Vyžaduje to plné oddanosti, životního úsilí, síly duševní i mravní, rozvíjení schopností tělesných i rozumových. Prototypem bojovníka za svobodu v komunistickém státě není opilý flákač ani sobecký ulejšák. Komunismus bude překonán lidmi, kteří překonají jeho mocenskou převahu nesobeckostí, sebekázní, převahou intelektuální a mravní. A k tomu je povolán každý.

Prolomit umělou izolaci

Člověk je tvor společenský — to znamená, že přítomnost jiných lidí je pro něho přirozeným prostředím. Násilné osamocení člověka — samovazba — bylo odevždy považováno za krutý trest; a v nové době, zejména v rukou moderních diktatur, se stalo prostředkem, jak lámat charakter a rozemílat lidskou vůli a ponížít člověka k poslušnosti.

Je až překvapující, jak malou část svého života tráví člověk sám — většinou život plyne ve skupinách: v rodi-

ně, ve škole, na pracovišti, v klubu nebo v různých organizacích. Tato skutečnost znamená velký problém pro moderní manažerskou společnost, t. j. společnost, v níž si jedna skupina neodvolatelných a nekontrolovatelných držitelů klíčových mocenských pozic vyhrazuje právo na tvorbu vůle státu, všech organizací i jednotlivců. Aby monopolu tvorby vůle dosáhla nebo se mu aspoň přiblížila, musí manažerská centrála člověka mít stále pod dohledem, t. j., nesmí mu povolit nekontrolovanou samotu; na druhé straně jej musí osamotit, aby ve společenství jiných nenašel oporu ve svém přirozeném a neodstranitelném úsilí o vlastní vývoj a rozvoj.

Manažerská společnost ve své komunistické variaci toto dilema řeší pomocí kontrolovaných skupin. V co největší míře zbavuje člověka možnosti být sám, ale současně mu odnímá možnost vyhledávat volné skupiny, ve kterých by chtěl žít. Monopolem organizačním omezuje volbu skupin, do kterých se člověk může uchýlit, a všechny dovolené skupiny podrobuje své kontrole. V kontrolované skupině je nemožná volná výměna názorů a svobodná tvorba rozhodnutí; jeden nebo několik z členů skupiny má nadřazenou mocenskou pozici, která mu umožňuje přerušit mezi ostatními sdělovací pochody, jejichž obsah se přiči tomu, co dovoluje manažerská centrála, a vynutit si na skupině rozhodnutí, která jsou v souladu s vůlí manažerské centrály, bez ohledu na vůli členů skupiny. Tato moc izoluje účinně členy skupiny od sebe — i ve skupině jsou bez možnosti vzájemného styku, jsou každý sám, každý v umělé samovazbě, která pomáhá udupávat jeho intelekt a drtí jeho vůli.

Tento stav je zesilován umělým vyvoláváním nedůvěry. V Československu je rozšířeno přesvědčení, že každý páť či sedmý občan je nějakým způsobem ve službách tajné policie, a strach z udavačství tvoří další účinnou hráz proti otevřenému a upřímnému styku mezi lidmi i tam, kde přímé kontroly není. Nedůvěra, uzavřenost, strach charakterizují převážně vztahy mezi lidmi v takto postížené společnosti, ve které každý jednotlivec nosí svou samovazbu ve své duši. I nejintimnější lidská skupina — rodina — je často touto nedůvěrou podřívána a rozkládána; rodiče se bojí mluvit otevřeně před dětmi z obavy o bezpečnost jejich nebo vlastní; manažerská centrála zbavuje autonomie i tuto přirozenou lidskou jednotku. V čínské variaci komunistické společnosti je rodina odstraněna prostřednictvím komun docela, a v sovětské politické literatuře se objevují náznaky, že takové uspořádání by mohlo být v konečném stadiu komunismu převzato i v Sovětském svazu.

Tyto nepřirozené poměry, v dějinách lidstva nevidané, zanechávají ovšem následky na duševní rovnováze a zdraví lidí. Apatie a nervozita na jedné straně, křečovitě úsilí o únik v alkoholismu, páskovství a promiskuitě na druhé straně jsou masové důsledky této umělé samovazby.

Většinu života tráví člověk ve skupinách. Proto komunistická strana rozkládá nebo prostupuje všechny skupiny a proměňuje je v nástroj kontroly společnosti.

Prvním krokem k této kontrole je odstranění svobodných voleb. Vedoucí každé povolené skupiny je ve skutečnosti vybírán a dosazován stranou. Druhým krokem

jsou t. zv. diskuse, při kterých vedoucí nebo jím pověřený člen přednese návrh nebo názor, o nichž se předem ví, že musí být přijaty a schváleny, a vyzve přítomné k diskusi. Mezi diskutujícími jsou dva druhy odpůrců. Jeden, po zkušenostech z minula málo se vyskytující, zastává opravdu odlišný, odporující názor; ten je umlčen. Druhý je "umělý" odpůrce — komunista, který byl předem vybrán pro roli pochybovače a kritika a naučil se takovým argumentům, které mohou být snadno vyvráceny. Kromě odpůrců vystupují v této stínohře další debatéri, kteří přednesený návrh schvalují spontánně či podle dohody nebo předem připravené námitky předem připravenými argumenty "vyvracejí". Obyčejně je této předem dohodnuté hry užíváno k tomu, aby byl vedoucím skupiny přednesený návrh nebo názor pozměněn ve směru, který byl dopředu stanoven podle shora dodaných instrukcí. Třetím krokem kontroly skupiny je "přijetí" či "schválení" stranou předem připraveného názoru, který, jak všichni účastníci vědí, nemůže být zamítnut, i když většina členů je proti němu.

A stejným způsobem, jak je společnost ovládána komunistickou stranou pomocí kontroly všech skupin všech povolených organizací, je komunistická strana ovládána shora svým byrokratickým a politickým aparátem.

Účast na takovémto skupinovém životě ponižuje, vyvolává únavu, napětí, odpor, jehož bezmocnost jen stupňuje nervové zatížení, a vyústí ve cynismus nebo snahu o únik od společnosti a politiky. V každém případě porušuje duševní rovnováhu a zdraví člověka.

Uniknout z této situace je nutné a možné. Cestou je vytvoření malých skupin. Většinou jsou člověku skupiny, v nichž se pohybuje, dány zvenčí, a tato jejich danost usnadňuje jejich prostoupení a ovládnutí stranou nebo policií. Umělá skupina — volná, neformální, neorganizovaná skupina několika málo přátel, spojených upřímnou osobní sympatií a společným zájmem — je nezachytitelná a nekontrolovatelná.

To je také cesta, kterou musí nastoupit všichni, kdo usilují o zlepšení situace v manažerských režimech. V kroužku stejně smýšlejících spolehlivých přátel najde příslušník manažerské společnosti, izolovaný doživotně umělou samovazbou, úlevu, rovnováhu, posilu a duševní zdraví. Účast na životě skupiny, která není kontrolována, která je autonomní, vnitřně svobodná, je protilékem, bez kterého člověk v komunistické společnosti neujde zkřivení charakteru a nervovým defektům.

Takováto skupina se liší od komunistické skupiny zásadně ve všech třech bodech, které skupinu charakterizují.

Její vedoucí není dosazován. Úloha vedoucího je neformální a ryze funkční — vedení přejímá ten, kdo je tichou dohodou členů skupiny nebo svobodným hlasováním považován za nejkvalifikovanějšího v právě se vyskytující situaci. Změní-li se situace, mění se i vedoucí.

Diskuse jsou svobodné, t. j. nejsou omezeny ničím než nutností mluvit k věci a sebekázní členů, aby mluvili jen tehdy, mají-li k diskutované otázce co hodnotného říci. Zatím co v předstírané diskusi komunistických skupin je

nesouhlas potlačen nebo nevyjádřen a z toho vzniklé napětí zatlačeno do podvědomí, ve svobodné skupině se rozdílily názorů a tudíž i napětí dostává na povrch. Proto svobodná skupina působí dojem menší harmonie, menší jednoty než skupina nesvobodná. Tento dojem je však klamný, protože po rozkladné fázi, kdy se střetnou rozdílné názory, dochází ve svobodné skupině k fázi skladné, kdy argumenty a dobrá vůle a společná snaha najít pravdu a správné řešení vyrovnávají rozdíly mezi názory, rozšiřují znalosti a obohacují vědomosti každého účastníka diskuse. Harmonie a rovnováha se ve skupině obnovují. Ze svobodné diskuse se doslova rodí nový člověk: člověk, jehož já je přetvořeno a obohaceno názory druhých, s širším obzorem, uvědomělejším názorem, vyvinutější osobností, očištěný od předsudků a pocitující uspokojení nad svou účastí na nalezení správného závěru.

Proto i rozhodování svobodné skupiny je zcela odlišné od skupiny komunistické. Svobodná skupina často nepotřebuje hlasování, protože závěr je jednomyslný, tak jak se z výměny názorů a argumentů vykristalisoval; ale není-li možné dojít této jednomyslnosti, dochází k svobodnému tajnému hlasování a rozhodnutí většiny platí za vůli skupiny. Ovšem menšina, i když v jednání vázána rozhodnutím skupiny, může sporný předmět dát znova na přetřes, najde-li nové argumenty pro svůj názor nebo soudí-li, že změněná situace vyvolala změnu názorů u většiny.

Účast na životě takové skupiny člověka posiluje, zmenšuje jeho napětí a uvolňuje jeho tvůrčí síly. Je si vědom, že je rovnoprávnou a plodnou součástí kolektiva, obsah jehož vůle spoluurčuje.

V životě netotalitní společnosti člověk se účastní života skupin, které kombinují v nejrůznější míře a formě prvky skupiny svobodné i kontrolované. V prvních se cítí dobře, nalézá v nich posilu a úlevu; v druhých se cítí nesvlůž a vyhýbá se jim, může-li. V komunistické společnosti existují jen skupiny kontrolované, a ty, které nejsou přímo kontrolovány, jsou paralyzovány strachem. I v rodině je komunista nadřazen ostatním a může ovlivňovat její vnitřní život tak, jako vedoucí ovládá svou složku v masové organizaci.

Protože svobodné skupiny v komunistické společnosti neexistují, musí je ti, kdo chtějí uchovat svou lidskou důstojnost a najít protiváhu proti pokřivujícímu tlaku komunistické mašinerie, uměle vytvořit.

Praxe tento závěr potvrzuje. Přes veškerý tlak vznikají a udržují se drobné kavárenské a hospodské kroužky známých, ve kterých se mluví otevřeně a beze strachu — a účastní se jich i komunisté, aby okráli z tíživého ovzduší stranického prostředí nedůvěry, podezření a nesvobody. Podobné skupiny existují i na školách; v nich si zejména vysokoškolští studenti vyměňují názory, upozorňují se vzájemně na zajímavé články z dostupných zahraničních časopisů a na možnost číst nekomunistické knihy nebo si vyměňují a vypůjčují jinak nedosažitelné prameny vědění. Nejpádnejším důkazem životnosti neodvislých skupin v komunistickém režimu jsou však skupiny tramské a skupiny t. zv. mladistvých provinilec.

Zatím co trampské skupiny sledují cíle aspoň oficiálně dovolené a jiné skupiny cíle nedovolené, oboje jsou pozorovány s nelibostí a jsou příčinou různých opatření, která je mají likvidovat a jejich členy přivést pod dozor strany. Od **policejních zásahů až po zpestření činnosti ČSM**, od rozsudků až k lákavým tanečním zábavám — vše je vhodným prostředkem k zatarasení této nové cesty úniku z pod kontroly režimu. Prostředky preventivní i represivní, výhody i tresty se však ukazují neúčinné, a mládež hledá další možnosti nekontrolovaného volna.

Teorie i praxe tak ukazují jednoznačně cestu těm, kdo hledají možnost, jak pracovat pod tlakem totalitního systému pro lepší zítřek. **Ne těžkopádná odbojová organizace**, zranitelná komunistickým udavačským aparátem, ale malá skupina přátel, zvenčí neproniknutelná, je formou, která prolomí a zneškodní komunistický monopol organizační.

Je důležité, že tato skupina může stát plně na půdě legality tím, že neporušuje žádné právní předpisy a sleduje své vlastní cíle zcela v rámci zákonů; je však obranou proti úplnému drcení lidské osobnosti totalitní masinerií a udržuje sféru svobody, na kterou má aspoň formálně nárok každý občan i komunistického státu a které je zbavován komunistickou stranou nátlakem, který je vlastně mimozákonný a protizákonný.

Jestliže této formy sdružování může být a je s úspěchem používáno k únikovému trampování nebo furiantským aktům vandalismu a násilnosti, může a musí ji být použito s ještě větší rozhodností k cílům kladným a tvořivým, k dosažení a zajištění svobody vlastní i jiných.

Neodvisle jednat

Jedinou formou svobodného sdružování, kterou moderní totalitní stát umožňuje, je čtyř- až pětičlenná neformální demokratická skupina vybraných a důvěryhodných přátel, scházející se pravidelně na půdě legality, aby svým členům dodala sílu, sebedůvěru, duševní rovnováhu, intelektuální růst a obohacení.

Této formě možno dát nejrůznější obsah. Sledování denního tisku ukazuje, že život pod soustavou komunistické společenské kontroly přivedl lidi sám k tomuto způsobu sdružování, i když jen v neuvědomělé, teoreticky nedomyšlené a nedůsledné podobě. To proto, že skupinkám, které se takto vymykaly totalitní kontrole, šlo více o **obsah a cíl** jejich sdružování než o formu. Proto způsob sdružování byl experimentální a odvozený od cíle, nikoliv promyšlen sám o sobě, at' šlo o skupiny mladíků, vyjadřujících svou vzpouru proti komunistické společnosti někdy nesmyslnými módními výstřelky nebo bezcílnými násilnostmi, anebo až o skupiny katolické mládeže, posilujících se v úsilí o svatost společnými duchovními cvičeními. Zanedbání formální stránky sdružování se mnoha stalo osudným; nenaplnění vnitřní demokracie, výběrovosti, omezení počtu členů vedlo k prozrazení a zničení skupiny. V tom směru má důraz na formu sdružování rozhodující význam pro přežití a účinnost skupiny.

Ale mezi formou a cílem sdružování je ještě další, užší vztah. Na jedné straně sebeomezení, sebekázeň a oprav-

dovost, jež od svých členů vyžaduje skutečná uvědomělá demokratická skupina, jsou nemyslitelné, jestliže lidé, kteří se takto sdružují, nemají jako svůj styčný bod, svůj společný zájem cíl skutečně hodnotný, vysoký, který stojí za cenu, již musí platit potlačením protispolečenských, at' anarchistických, at' panovačských prvků, které jsou v každé lidské povaze. Vysoký cíl, který členové skupiny nadřazují svým osobám, je tedy **předpokladem** opravdového demokratického skupinového života. Na druhé straně je **důsledkem** uvědomělého demokratického styku členů v malé skupině, že demokratická diskuse a demokratické usnášení rozšiřují obzor každého člena, který se jich opravdově účastní, obohacují jej vnitřně a posilují jej tak, že povaha a cíl skupiny musí nezbytně růst a vnitřně se zhodnocovat. Dříve či později, ne-li od samého počátku, zahrne demokratická skupina do svého cíle také **konání dobra**, toho dobra, jaké poznala a poznává svými demokratickými procesy. Nakonec je uskutečňování dobra vnitřní nutností demokratické skupiny, něčím, čemu se nemůže vyhnout, at' jde o skupinu s cíli uměleckými, politickými, náboženskými, hospodářskými, o skupinu studijní nebo odbojovou, akční nebo kontemplativní.

V tomto úsilí o konání dobra se skupina musí vyrovnat s tlakem, který na život vykonává svým systémem mocenských monopolů komunistická manažerská centrála. V některých případech — zejména pokud jde o technická opatření — mohou být cíle demokratické skupiny podobné, v některých mohou být rovnoběžné nebo bez styčného bodu; v jiných budou protichůdné. Protichůdné budou všude, kde dobro, sledované demokratickou skupinou, bude totožné s rozšířením svobody, a tento konflikt vznikne nezbytně, at' je povaha a cíl skupiny jakýkoliv, právě pro totální, monopolitickou povahu kontroly, pro totální monopolizaci tvorby vůle, o kterou manažerská centrála strany neustále usiluje. Demokratická skupina, která je cestou k vnitřní svobodě, duchovnímu růstu a mentální rovnováze svých členů, se stává nositelkou úsilí o svobodu jiných v tom či onom úseku života.

To neznamená, že se musí stát činitelem odbojovým. Demokratická skupina může ovšem zvolit činy aktivního a nedovoleného odporu jako neúčinnější prostředek k svému cíli; ale tato metoda je jen jednou, a nejnebezpečnější ze všech, které může prozkoumat a zvolit. Energetická a jednostranná práce pro cíle, které demokratická skupina považuje za dobro a které se nekříží s cíli manažerské centrály, vede rovněž k růstu svobody, pokud se členové skupiny dovedou vyhnout tomu, aby uskutečňování dobra bylo spojeno a přispívalo k plnění těch cílů, které, sledovány vládoucí manažerskou centrálou, se demokratické skupině jeví jako zlo. Manažerské skupině je každé opatření prostředkem k rozšíření její moci, krokem k monopolizaci tvorby vůle; demokratická skupina může jednostrannou a ráznou podporou určitých opatření mařit a oddalovat konečný cíl, který je vládoucí centrálou sledován. Ale i tam, kde demokratická skupina nenachází ani kus společné cesty se Stranou, může najít a užít ke svým cílům prostředky, které nejsou odbojové povahy. Systém společenské kontroly v moderní průmyslové společnosti musí být velice rozsáhlý; jeho rozsáhlost snižuje

kvalitu i spolehlivost těch, kdo kontrolu na nejnižších místech vykonávají, a tato nevyhnutelná nedokonalost ponechává řadu drobných možností pro neodvislé a promyšlené akce, které uskutečňují cíl, sledovaný demokratickou skupinou. Konečně i tam, kde není možnost konat dobro, je možno hledat prostředky, jak překazit zlo. Tam, kde by příslušník komunistické strany použil funkce k osobnímu prospěchu a moci a utužení společenské kontroly, může jej člen demokratické skupiny odzbrojit tím, že půjde příkladem vstříc a bude ochoten vykonávat tutéž funkci bezplatně a spravedlivě. Kde není možno ve veřejném životě prosadit správné rozhodnutí, je možno někdy dosáhnout rozhodnutí neurčitěho nebo je oddálit. A uskutečnění nežádoucího rozhodnutí je někdy možno zpomalit, oddálit nebo modifikovat. Několik členů demokratické skupiny, spolupracujících v témže prostředí na témže cíli promyšleným a demokratickou diskusí a usnesením dohodnutým postupem, může tak docílit řady drobných úspěchů; ale tyto drobné úspěchy znamenají aktivní překážku uskutečňování toho, co skupina považuje za zlo: spotřebovávají jeho energii, zdržují je, desorientují je, znemožňují mu podrobovat si další sféry života.

Život demokratické skupiny zaručí, že její členové nikdy nezapomenou, že jejich úsilí není negativní, nýbrž pozitivní. Netřeba opakovat, co odmítají a co jim činí režim nepřijatelným. Musí být pro nový sociální řád. Musí jen usilovat a svobodně hledat spravedlivé uspořádání lidské společnosti.

Jestliže se střetávají s opatřeními vládnoucí manažerské skupiny, je to jen proto a tam, kde ona je proti dobru. Je-li takovýto vnitřně svobodných akcí, pramenících z různých a neodvislých zdrojů, dost, pak promění povahu komunistické společnosti: pak se v ní už nestřetává manažerská centrála, vybavená systémem mocenských monopolů, s rozdrobenou masou, jejíž odpor je jen setrvačností, nýbrž s uvědomělými a intelektuálně i mravně vysoko stojícími zdroji promyšlené, ne nutně nepřátelské, ale vždy neodvislé akce.

Sledování dobra neodvislými akcemi drobných skupin nemůže svrhnout totalitní režim, protože násilí, které je jeho posledním útočištěm, je možno překonat jen silou, a takováto síla se při rozsahu komunistické mocenské sféry vyskytne jen výjimečně. Ale jednání v souladu s rozhodnutími a životem demokratické skupiny je mezi, po kterou je možno jít k údobí konsolidovanosti komunistického režimu, a nejen rozmnožují množství svobody těch, kterým prospívají, nýbrž jsou i mravní povinností vnitřně svobodného člověka.

Cesty a možnosti

V únoru 1957 napsala "Tribuna":

"Komunistická společnost je centralisovaná manažerská společnost, t. j. společnost, jejímž hlavním znakem je soustředění tvorby vůle — států, veřejných svazků, dobrovolných organizací a do značné míry i jednotlivců — v rukou skupiny osob, která není nikomu zodpovědná, protože drží klíčové mocenské pozice ve společnosti. Tato manažerská centrála uskutečňuje po stránce ideové svůj cíl ideologickou korupcí mas, kombinuje ideu zápalnou a ideu jí kontradiktorní; po stránce mo-

censkoorganizační soustavou monopolů, zahrnující monopol veřejných sdělovacích prostředků, intelektuálního vůdcovství, organizace, výrobních prostředků a zbraní. Další nerušené působení těchto prostředků na společnost vede k zabezpečení mocenského postavení manažerské centrály při současném úpadku výkonnosti a tvořivosti ovládané společnosti a za cenu apatie ovládaných.

Před změnou zvenčí, z prostoru mimo dosah jejích mocenských monopolů, chrání manažerská centrála strukturu své společnosti tím, že od jejích hranic vzdaluje skutečnou i potenciální ohniska neodvislé tvorby vůle vytvořením soustavy satelitních států, jejichž společnost postupně pohluje svým systémem monopolů. Plně zabezpečí monopolitickou strukturu společnosti, v jejímž čele stojí, může však jediné tím, že odstraní VŠECHNY skutečné i potenciální zdroje neodvislé vůle, t. j. až si podmaní celý svět. Nepřetržitý vývoj je neodlučitelným důsledkem struktury komunistické společnosti, a vedení studené války je toho důsledkem.

K výboji však potřebuje manažerská centrála AKTIVNÍ a TVOŘIVOU podporu společnosti, kterou ovládá. Z toho důvodu čas od času používá umírněnější svých monopolů, dává svým poddaným určité množství svobody, aby obnovila jejich zájem a uvolnila jejich schopnosti. Tato opatření mají za následek, že se v samé mocenské sféře manažerského centra otvírají možnosti, jakkoliv omezené, k svobodně tvorbě vůle, která je ovšem převážně zaměřena opačným směrem, než manažerská centrála žádá: k jejímu odstranění, ne k její podpoře, a tak ji nutí zase utužit monopolitickou povahu společnosti v její moci, i když to znamená návrat k apatii a degeneraci. Jsouc si vědoma nebezpečí, které pro ni skrývá uvolnění jejích monopolů, manažerská centrála je nikdy nepouští z ruky, nikdy se o ně s jinými nedělí, jen jich nepoužívá s plnou tvrdostí.

"Destalinisace", "liberalisace" a "demokratisace" v mocenské sféře komunismu byly a jsou příkladem takového uvolnění. . . . Při této přestavbě komunistické mocenské sféry došlo ovšem k tomu, že umírněnější používání mocenských monopolů umožnilo krystalizaci opozice, která užila nové volnosti k pokusu o odstranění manažerské společenské struktury či odstranění nadvlády světové manažerské komunistické centrály. Tyto pokusy byly všude buď uvedeny do mezí slučitelných s komunistickým plánem nebo potlačeny. . . .

Zkušenosti posledních měsíců, spojeny s dřívějšími analysami komunistického režimu, dávají tento obraz:

Napětí mezi komunistickým a ostatním světem je neodstranitelné. Protože plyne ze samé podstaty komunistické společenské struktury, není odvislé od dobré vůle jednotlivých komunistických politiků, a tím méně od přání a počínání politiků svobodného světa. Protože komunistická manažerská centrála nakládá stejně s potenciálním jako aktuálním nepřítelem a protože demokratický svět má potenciál, který může ohrozit komunistickou společenskou strukturu, bude komunismus pokračovat ve studené válce.

Kolísání od plného k umírněnějšímu používání mocenských monopolů a zpět jsou v komunistické sféře nevyhnutelná. Znamenají, že komunistický režim bude opět procházet krisemi, které dají příležitost apatii, aby se proměnila v odpor, a odporu, aby se vykristalisoval.

Jak to odpovídá ustrnulé povaze manažerské společnosti, je soustava komunistických mocenských monopolů převážně statická. Narušení jednoho z nich působí jako fetézová reakce, jež oslabuje i další. Jakmile změny v komunistické společnosti dostoupí značného rozsahu a spádu, celá soustava mocenských monopolů se velmi rychle zhroutí.

Síly, které působí v komunistické sféře samotné k odstranění tam zavedené společenské stavby, jsou tak mohutné, že se téměř vyrovnají silám, které jí udržují. Za této situace mohou mít rozhodující význam i akce, které jsou málo významné mocensky. Vlivem neodstranitelných základních slabín manažerské společenské stavby pracuje čas v jejich prospěch."

Které jsou "neodstranitelné slabiny" komunistického režimu? Hlavní je nekontrolovatelná moc byrokratického aparátu KŠČ. V moderní společnosti je politika záležitostí velmi složitou; proto i v politice dochází k dělbě práce a vytváří se skupina lidí, pro které je politika povoláním — a tudíž i zdrojem příjmů. Je pochopitelné, že příslušníci této skupiny mají společný zájem: aby svůj příjem neztratili, ale jej co nejvíce a pod nejrůznějšími

formami zvýšili. K tomu potřebují **moc**, a to moc co nejúplněji. Proto omezují na co nejmenší míru práva členstva ve straně a práva občanů mimo stranu. Ideologicky své počinání hájí tím, že ztotožní sebe se stranou. V jejich očích a myslích platí: Strana = aparát. Nabyté moci používají k tomu, aby ve straně i mimo stranu zničili každého, kdo je svými schopnostmi převyšuje, a přibírají do svých řad jen ty, kdo mají intelektuálně a mravně nižší úroveň. Tak dochází ke stálému poklesu úrovně stranického aparátu, poklesu tím rychlejšího, že skutečná kritika je umlčena a skutečná kontrola členstvem a veřejností odstraněna; a protože držení moci korumpuje i ty nejlepší lidi a držení absolutní moci korumpuje absolutně, došlo v Československu ke stavu, který aspoň částečně popsal Peter Karvaš na III. sjezdu Svazu spisovatelů ("Literární noviny" z 1. června 1963):

"Jestliže se člověk nestává dogmatikem, protože chce, . . . ba jestliže jím zůstává i v době rozvinuté boje proti dogmatismu, musí to mít své vážné příčiny. Chce se tu dotknout jedné z nich, . . . totiž existenční potřeby dogmatika být dogmatikem, vyplývající z okolností, že na nic lepšího není připravený, kvalifikovaný, talentovaný. Dogmatismus není vůbec jen ustrnutí, sklerózou, . . . Je to i způsob myšlení, který beze zbytku vyhovoval jisté společenské praxi, který jí utvářel a byl jí utvářen, byla to mimo jiné nepoužitelnější metoda myšlení . . . nesprávných lidí na nesprávných místech. Dogmatické myšlení, řešení problémů, řízení věcí není možné si odmyslet od jistého vztahu k člověku. Od jistého způsobu uvažování o člověku. . . Svým sklonem k hrubým inflačním zjednodušením, svou naléhavou tendencí k petrifikaci některých soudů, svým bytostným odporem proti kritice, svou vášní administrativně aplikovat a nevědecky prověřovat poznatky, . . . byly dogmatické metody či přesněji systémy zvyklostí, omezení a defektu v myšlení také především metodami příkladně nenáročnými, nenamáhavými, přístupnými snadno komukoli. . . Mimo jiné byl tedy dogmatismus také účinným myšlenkovým systémem pro nekválifikované, pro dosazené, a to celkem bez ohledu na to, zda svými tvořivými způsoby a konkrétními výsledky byli vzhůru či vzhůru. Proto vidí dogmatik v rehabilitaci leninismu ve filosofii i v životě existenční riziko, nebezpečí pro sebe a pro své postavení. . . .

Dogmatismus bylo lehcí spínlitelné existenční minimum — . . . od okamžiku, ve kterém tvořivé myšlení . . . přestává být neodmyslitelným předpokladem každé revoluce . . . praxe, je jen skok k okamžiku, v němž se původní tvořivé myšlení stává nepohodným, ba podezřelým a v němž se před ním dává přednost aplikátorskému byrokratismu: bludnému oběhu známých, neproměnných a schválených pravd. . . . Žel stejně typické bylo i to, že s hrubou vulgarizací boje proti buržoaznímu nacionalismu i proti kosmopolitismu souviselo i vytváření atmosféry averze a alergie vůči inteligenci vůbec, které nakonec vedlo k zvýhodňování politického nemyšlení . . . a posléze k pevné orientaci na t. zv. druhořadé kádry, příkyvující a "neškodné", protože netvořivé."

Zájmy této "nové třídy" aparátčků ve službách komunistické manažerské centrály znetvořily i samu ideologii marxismu-leninismu a jsou původem i příčinou opatření, která nemají v teorii dialektického a historického materialismu žádného opodstatnění, ale zato jsou velmi logická, hledí-li se na ně s hlediska zabezpečení zájmů stranického aparátu, jak tomu bylo se všemi opatřeními "období kultu".

Manažerismus a z něho plynoucí vláda stranického aparátu jsou podstatou komunistického zřízení. Proto všechno, co oslabuje moc stranické manažerské centrály a aparátu je ve prospěch nejen členstva strany, ale všeho lidu. Toto oslabení je proveditelné dvojím způsobem: vytvo-

řením kontroly nad stranickým aparátem a stranickou manažerskou centrálou, již slouží, a vynětím určitých oblastí z jeho vlivu.

Kontroly nad stranickým aparátem a stranickým vedením lze dosáhnout třemi způsoby:

1. Oživením a rozšířením práv členstva KSČ, které je zaručitelné jen zavedením tajných voleb stranických funkcionářů a tajného hlasování o stranických otázkách. Precedent tomuto vývoji dala KS SS, a není objektivního důvodu, aby táž práva nebyla dána členstvu KSČ, které je všeobecně a politicky daleko vyspělejší než členstvo KS SS. Dalším významným rozšířením práv členstva je přímá volba vyšších stranických funkcionářů namísto zavedené volby delegátů, kteří volí další delegáty, atd., a při které se na každém stupni přání členstva víc a víc nahrazuje manévry aparátu a jeho vůli, takže složení nejvyšších orgánů strany je výslednicí záklusního manévrování různých složek manažerské centrály a vůle členstva se neprojevuje vůbec. — Poněvadž členstvo strany je — na rozdíl od izolovaných vyšších stranických byrokratů — v denním styku s masou lidu, stane se aspoň do jisté míry tlumočnickem a zastáncem názorů a zájmů lidu proti názorům a zájmům komunistických manažerů, zatím co dosud je tomu naopak.

2. Umožněním skutečných voleb mezi dvěma či více kandidáty na veřejné úřady. Tento požadavek s pádným odůvodněním objevil se už na stránkách bratislavské "Pravdy" v srpnu 1963. I když oba kandidáti budou určováni komunistickou stranou, okolnost, že o jejich zvolení rozhodne hlasování, zaručí, že oba budou mnohem citlivější vůči veřejnému mínění a zájmům lidu, než tomu bylo dosud. Jejich jednání bude aspoň částečným kompromisem mezi zájmy komunistického aparátu a zájmy lidu, zatím co dosud sloužili výlučně zájmům komunistického aparátu. Nelze přehlédnout v této souvislosti dějinné poučení z vývoje Velké Británie: i když tam původně oba kandidáti byli příslušníci aristokracie, nutný ohled na názory voličů při volbách postupně proměnil celou skladbu britské politiky.

3. Dodržování "socialistické zákonosti". Možnost porušovat zákony je hlavním prostředkem "nové třídy" v obraně, prosazování a rozšiřování jejich privilegií a její moci. Ztráta nebo i jen podstatné omezení této možnosti znamená postavit její moc pod kontrolu objektivních norem a značné ztížení opatření, která jsou k osobnímu či kolektivnímu prospěchu jejich příslušníků.

Vedle vytvoření kontroly nad stranickou manažerskou centrálou a jejím aparátem přispívá k rozšíření oblasti svobody vynětí určitých oblastí života společnosti z přímé podřízenosti straně.

1. V první řadě dochází na ty společenské organizace, od součinnosti jejichž členstva je stranický aparát odvislý. Toto členstvo může odepíráním součinnosti vymoci si větší autonomii a pravomoc. Jde v první řadě o odbory, jak ukazuje vývoj v Polsku, Maďarsku a zejména v Jugoslávii, kde stranická centrála musila povolit a respektovat značnou vnitřní autonomii odborů a dát jim i větší pravomoc při vytváření hospodářské politiky. V

druhé řadě jde o **Svaz spisovatelů**; kvalitní tvořivá činnost spisovatelů je nutnou součástí fungování moderní společnosti, a je v povaze umělecké tvorby, že ztrácí na hodnotě, jakmile je zbavena určité minimální svobody. V třetí řadě jde o organizace **mládeže**, bez jejíhož podchyčení režim nemá budoucnost, protože k účinnému ovládnutí složité průmyslové společnosti je třeba určitého minimálního počtu oddaných spolupracovníků; odmítali mládež dát se vychovat a vnitřně získat pro tuto aktivní spolupráci, režim nemůže natrvalo fungovat.

2. Stejně důležité pro uchování svobody je vyjmout z přímé kontroly komunistického aparátu určité oblasti hospodářské. K ústupkům dochází především tam, kde odpor nebo apatie způsobuje hospodářský nezdár a masovou a dlouhotrvající nespokojenost obyvatelstva. Jde v první řadě o **zemědělství**. V dnešním stupni studené války si evropské komunistické státy nemohou dovolit hladomor, při kterém by vyhynuly miliony obyvatel, jak si to ještě po I. světové válce mohl dovolit SSSR a jak to ještě praktikují komunistické režimy v Asii. Dnes by pro SSSR a kteroukoliv jinou evropskou zemi hladomor podobných rozměrů znamenal tak vážné oslabení a tak vážnou prestižní ztrátu, že jim musí být zabráněno. Proto v Polsku i Jugoslavii došlo už k odvratu od kolektivní zemědělské výroby a je jisto, že i ve vedení jiných komunistických stran se o tomto kroku uvažuje. Tím se osvobozuje celá velká skupina obyvatelstva od přímé existenční závislosti na komunistické manažerské centrále, a obnovení této závislosti znovuzaváděním kolektivizace je pochod velmi nákladný, obtížný a zdiskreditovaný. Další rozsáhlou oblastí hospodářské aktivity, která je bez ideologického opodstatnění zmrzačena proto, aby moc stranického aparátu byla absolutní, je podnikání jednotlivců a rodinné. Potíže v zásobování a ve službách (maloochod a provádění drobných oprav) jsou z velké míry zaviněny tím, že komunistický aparát nesnesl poměrnou existenční neodvislost drobných řemeslníků a živnostníků, a proto je zničil ve prospěch kontrolovaných rozsáhlých podniků, které nemohou a nechtějí službě občana věnovat tutéž péči, jako jednotlivci, odvislý existenčně od toho, zda jeho služba uspokojí ty, kdo ji potřebují. V Jugoslavii byla tato skutečnost uznána, a když po čase chtěla komunistická strana znovu přivést celou tuto oblast pod svou přímou kontrolu konfiskačními daněmi, byl odpor veřejnosti proti rychlému horšení situace v tomto oboru tak veliký, že opatření muselo být odvoláno.

Tento boj o terén, získaný svobodě omezením moci stranického aparátu — či ztracený jeho zesílením, probíhá ustavičně. Síly svobody mají tu větší, tu menší volnost ve výběru prostředků, tu větší, tu menší možnost vykonávat tlak na "novou třídu", která nad lidem vybudovala svůj monopol moci. Je však třeba si uvědomit, že tento boj probíhá neustále, aby ti, kdo jej vedou na straně svobody, věděli oč jde, aspoň tak jasně, jako to vědí ti, kdo jej vedou na straně nesvobody. A aby současně nikdy nezapomínali, že svobodě bude vždy hrozit nebez-

pečí, dokud nebude společnost přestavěna tak, že ovládnutí klíčových postavení nebude základnou k faktické nesaditelnosti, neodpovědnosti a nekontrolovatelnosti. A že toho nebude možno dosáhnout bez odporu moci a bohatství chtivých složek společnosti.

O lepší zítřek

I pod ledem komunistické totalitní diktatury probíhá boj mezi silami útlaku a svobody o ten či onen úsek života. Ale v tomto zaměření na dílčí úseky zápasu nesmí se ztratit s očí, že současně jde o celý život národa, o jeho existenci — spirituální i fyzickou.

Komu není osud národa lhostejný, musí komunismus odmítnout, protože rušením národních tradic, dekapitací národa a porušováním národní osobitosti směřuje ke zničení národní identity a tak k faktické duchovní a kulturní smrti, jíž lze předejít jedině obnovením mravních hodnot v národě, obnovením jeho tradic, studiem národních dějin a návratem k idejím našich velkých národních vůdců. Komunismus musí odmítnout také každý, kdo chce bránit národ před fyzickou smrtí, připravovanou systematickým rozkladem rodiny a v důsledku toho poklesem porodnosti, jakož i komunisty nezodpovědně vyvolávaným válečným napětím, které může vyústit v atomickou válku.

Právě proto, že technické vynálezy a vědecké objevy učinily z našeho století věk smrtelného nebezpečí pro celé lidstvo, kategorický imperativ lidskosti musí vést k požadavku, aby všichni, kteří vládou a určují osudy národů, byli mravní a lidští. Jak však lze mít důvěru v mravnost a lidskost komunistických vůdců, když sami už odhalili svou nelidskost, když stále zbavují lidi podmínek lidského života, když ochuzují lidi o lidská práva a svobody, donucující je hlasovat proti svým vlastním zájmům, a když vyvolávají revoluce, prolévají krev a používají násilí? Odstranit komunismus tedy znamená zbavit se nelidskosti, nesvobody a národní smrti.

Pro každého člověka jsou tedy nejméně dva imperativy pro odmítnutí a odstranění komunismu: zájem o osud vlastního národa a lidskost.

V zemích totiž, kde není lidskosti, nemůže být ani svobody, protože tam je každý vězněm. A protože každé vězení je místem zoufalství, kde se však současně rodí touha po novém a krásném životě, každý slušný člověk by si tam měl uvědomit, že právě neúcta k lidskému životu zrodila nelidskost, že chtít nový št'astnější život znamená chtít lidskost, že chtít lidskost znamená chtít svobodu, že chtít svobodu znamená chtít demokracii a spravedlnost, a chtít demokracii znamená chtít mír, protože mír může být zaručen jen demokracií, demokracie může existovat jen ve svobodě a svoboda zase jen v podmínkách lidskosti.

Lidskost však může být obnovena jedině tehdy, zrodí-li se nová mravnost, nová láska a z ní nová odvaha — a nový čin.